

Många aspekter på utrikeshandel

Vad ger då Palms bok jämfört med föregångarna? Den har självklart fördelen att vara uppdaterad. Boken ger en sammanfattning av världshandeln i siffror fram till 1985-86 i huvudsak baserad på GATT-källor och annan internationell statistik. Perioden 1948-73 karaktäriseras som det gyllene kvartsseklet, sedan följer oljeparentesen 1973-83 och vi befinner oss nu i ett skede som innebär en återgång till normal tillväxt, något lägre än 1960-talets men betydligt högre än under det magra 1970-talet.

Palms bidrag är emellertid mycket bredare upplagt än en beskrivning av varuflöden i världshandeln. På betydligt mindre sidantal än sina föregångare täcker han handeln ur regionalt och historiskt perspektiv (vi börjar redan hos de gamla grekerna) liksom handelspolitik, tjänstesektorn, utlandsinvesteringar och betalningsvillkor. Nydaningen hos Palm är att vi även skall se hur exportförsäljning kan se ut i verkligheten. Vi får följa varans väg från producent till konsument och begrundade en uppräknade av dokument som krävs för gränspassage. Ambitionen är att med konkreta exempel öka förståelsen för utrikeshandelns betydelse. Exemplet hämtas ofta från bilindustrin. Denna används för att illustrera vårt ökade välstånd, liksom för att visa skillnaden mellan försäljningsvärde och förädlingsvärde. Vi följer malmens väg från Kiruna via "utlandet" åter som stål till Gnosjö och sedan vidare i form av komponenter till Göteborg för att bli bil.

Önskan om en verklighetsförankring innebär att regionavsnitten inte endast omfattar ekonomiska nyckeltal utan även listor på de mest betydelsefulla företagen inom respektive land. Uppgifterna blir dock extremt summariska. Allt vi får veta om Nederländerna är t ex att dess största exportör är Philips.

Avslutningsvis har skriften även som ambition att ge en fylligare teoretisk bakgrund till frihandelns vinster än föregångarna. Detta sker med ett inte helt okänt exempel där Portugal och Storbritannien specialiserar sig i produktion av vin respektive tyg.

Gunnar Palm:**Världshandeln**

Världshandeln (SNS förlag, Stockholm 1986) av Gunnar Palm fullföljer en tradition inom SNS att med ungefär tio års mellanrum bidra med en populär framställning av världshandeln, dess omfattning och tendenser. *Omvandling i Världshandeln* [1965] av Åke O Liljefors och Erik Braunerhielm hade den regionala integrationen i fokus. Exemplet Europa manade länder i andra världsdelar att försöka uppnå kraftigare ekonomisk expansion genom regional samverkan. Perspektivet vidgades i *Världsmarknaden* [1974] av Carl-Johan Bouveng och Agneta Söderman. Här finner vi förutom en beskrivning av världshandeln en utförlig diskussion av andra ekonomiska samband mellan länder, summerade i flöden för övriga poster i betalningsbalansen.

Det är uppenbart att man med en sådan bredd när det gäller täckningen av begreppet "Världshandeln" ger avkall på djupet i den analys som presenteras. Skriften tjänar därför endast som en snabb introduktion till ämnet. Det uttalade syftet är också att vara en allmän orientering för företag, organisationer och myndigheter samt vara en introduktionsbok vid universitet och högskolor. Till detta kan man lägga massmedierna, som författaren ger många kängor för att missuppfatta och överdriva samt okritiskt anamma starka lobbygruppers argument för protektionistiska åtgärder.

För praktikern är det av intresse att få en utblick över fältet. Vilka är aktörerna på världsmarknaden? Var sker expansionen? Vilka handelshinder är betydande? För dem som följer utvecklingen av världshandeln utan förankring i företagsvärlden finns här detaljer rörande den praktiska hanteringen inte minst vad beträffar betalningsformer. Till bokens förtjänster hör således att den kan tjäna som källa till kompletterande upplysningar för dem som sysslar med olika aspekter av detta vida verksamhetsområde.

Mot bakgrund av detta och den uttalade ambitionen att boken skall kunna tjäna som introduktionsbok vid universiteten är det en stor brist att det genomgående saknas referenser i texten. Det kan inte vara helt lätt för studenter eller studiecirkeldeltagare att koppla samman olika avsnitt i texten med de verk som finns upptagna i litteraturförteckningen. Den breda överblicken missar delvis sitt syfte när den inte kan tjäna som vägledning för dem som vill tränga djupare in i olika frågeställningar.

Teman att diskutera

Ett utmärkande drag i boken är återkommande punkter där det enligt författaren råder ett påtagligt behov att korrigera "en i massmedia vanlig missuppfattning". I många fall gör dock författaren själv raska påståenden som man gärna skulle vilja se närmare belysta.

Det, i mitt tycke, viktigaste av dessa påståenden gäller Västeuropas roll som cen-

tral marknad i världshandeln. Det är enligt författaren en "populär missuppfattning" att tyngdpunkten i handeln skulle ha förskjutits till Stillahavsregionen. Det är oklart vilka studier eller tidningsreferat som åsyftas. Med undantag för en studie över Japan saknar litteraturlistan referenser till analyser av den dynamiska utvecklingen i Sydostasien. Om vi ändå som exempel tar den studie av utvecklingen i Stillahavsområdet, som Staffan Burenstam Linder [1986] svarat för, framgår det med all tydlighet att tyngdpunktsförskjutningen mot denna region inte är att likställa med en dominans i absoluta tal. BNP för Stillahavsländerna, inklusive Japan, har dock ökat från att år 1960 ha motsvarat ungefär en fjärdedel av Europas BNP till nästan 60 procent 1983. Detta bör väl motivera begreppet tyngdpunktsförskjutning.

Bakgrunden till författarens åsikt är troligtvis uppfattningen att expansionen i NIC-länderna vilar på bräcklig grund, p g a ensidigheten i varusortimentet och marknadsinriktningen och inte minst till följd av risken för ökad protektionism i industriländerna. Samtidigt utpekas emellertid de fyra tigrarna i Sydostasien som de mycket få u-landskandidater, vilka inom en relativt snar framtid skulle kunna klassas som industriländer.

En annan fråga i vilken författaren gör väl kategoriska påståenden gäller omfattningen av handelshinder i Europa. Det är självklart att handelshinder avvecklats inom den gemensamma marknaden. Huruvida handelspolitik och subventionspolitik i Västeuropa idag verkligen är sådan att området meriterar en tätplats i någon frihandelsliga är dock mera tveksamt. Här skulle man önska att få ta del av författarens insikter och inte endast av hans åsikter.

Författarens åsikt att Västeuropa, vid sidan av Japan, under de närmaste åren kommer att utgöra marknadsekonomiernas mest dynamiska region, med snabba tillväxt än såväl USA som u-länderna är ur svenskt perspektiv en attraktiv tanke. Det är dock knappast en bedömning som delas allmänt. Förskjutningar i den internationella konjunkturcykeln, en minskning av arbetslöshetssta-

len och möjligheten att den västtyska ekonomin skulle ge stimulans åt övriga Europa innebär naturligtvis att expansionen i Västeuropa tillfälligtvis kan överstiga omvärldens. På längre sikt verkar det dock som resurstillväxten i Europa i form av arbetskraftsutbud och kapitaltillväxt talar för en lägre tillväxt än i övriga marknadsekonomier.

Punkter, där det är lättare att dela författarens åsikter, gäller t ex vikten av att nymerkantillistiska tongångar inte får breda ut sig ohejdat. Vårt välstånd är lika beroende av import som av export. En annan punkt, som dock förekommer mer marginellt i texten, är det faktum att tekniköverföring sker betydligt effektivare genom handel än genom mellanstatliga forskningsavtal, Eureka-initiativ och liknande. De senare förslagens popularitet bland politiker tyder dock på att det återstår för ekonomerna att föra detta i bevis på ett mer övertygande sätt.

Sammanfattande synpunkter

Avslutningsvis kan man understryka att boken är en rappt skriven översikt som täcker många relevanta områden och vars målgrupp i första hand får anses vara studiecirkel. Den är mer riktad till praktiker som vill vidga perspektivet än avsedd som kurslitteratur.

Till de problem som helt förbigås hör världshandelns utveckling till följd av ändrade komparativa fördelar. Vi får t ex ingen uppdelning av u-ländernas export på råvaror och industrivaror eller på dynamiska respektive stagnerande exportörer av industrivaror bland dessa. En mer ingående analys av de exportinriktade länderna i Sydostasien skulle visa att varusortimentet knappast är att karakterisera som ensidigt även om en hög andel koncentreras till tekoprodukter och konsumentvaror med högt innehåll av elektronik. Koncentrationen till USA-marknaden är inte högre än att en lika stor del av industrivaruexporten går till övriga industriländer.

Dessa NIC-länders utveckling bedöms dock av författaren vara en isolerad företeelse som knappast leder till efterföljd. Med undantag för bedömningen av Väst-

europas roll fram till 1990 avhåller sig Palm från att sia om framtiden. Det är kanske föregångarnas erfarenheter som manar till försiktighet. Inriktningen på regionala integrationssträvanden i Liljefors-Braunerhielms bok gjorde att Japan kom att spela en mycket undanskynd roll i deras analys av omvandling i världshandeln. Bouveng-Söderman omnämnde endast marginellt oljeprishöjningarna. De mycket stora förändringar som kom att inträffa i världshandeln, och på sikt i u-ländernas skuldsituation, till följd av dessa gick inte att överblicka vid denna tidpunkt.

Pol mag EVA-CHRISTINA HORWITZ
Kommerskollegium

Referenser:

- Bouveng, C-J & Söderman, A, [1974], *Världsmarknaden*. SNS, Stockholm.
BurenstamLinder, S, [1986], *Den nya Nya världen*. Timbro, Stockholm.
Liljefors, Å & Braunerhielm, E, [1968], *Världshandel i omvandling*. SNS, Stockholm.